

5.2 Veiksmažodžių laikai ir nuosakos

Veiksmažodis – tai kalbos dalis, kuri reiškia veiksmą: *eiti, nešti, miegoti, skaityti*. Pagrindinės veiksmažodžio formos yra *bendratis, esamojo laiko III asmuo ir būtojo kartinio laiko III asmuo*: *eiti – eina – ėjo; nešti – neša – nešė; miegoti – miega – miegojo; skaityti – skaito – skaitė*.

Veiksmažodžio laikai

- **Esamasis laikas** parodo laiką, kuris vyksta dabar, atsako į klausimą **ką veikia?** III asmens galūnėje visada rašome **-a, -ia, -ja**: *neša, piešia, joja*.
- **Būtasis kartinis laikas** parodo laiką, kuris vyko praeityje, atsako į klausimą **ką veikė?** III asmens galūnėje visada rašome **-o, -ė**: *ėjo, piešė*.
- **Būtasis dažninis** laikas parodo laiką, kuris vyko praeityje ir buvo nuolat kartojamas, tačiau dabar jau nebevyksta, atsako į klausimą **ką veikdavo?** III asmens galūnėje visada rašome **-davo**: *eidavo, skaitydavo, dainuodavo*.
- **Būsimasis laikas** parodo laiką, kuris dar tik vyks ateityje, atsako į klausimą **ką veiks?** III asmens galūnėje visada rašome **-s, -š**: *rašys, pieš*.

Įsidėmėkite! Kai kurių būsimąjo laiko veiksmažodžių III asmens galūnė rašoma taip, kaip girdima: *veža – veš, užia – užš*.

Veiksmažodžio nuosakos

Nuosaka – asmenuojamoji veiksmažodžio forma, nurodanti veiksmo santykį su tikrove, kuomet yra nustatomi kalbančiojo asmens ketinimai.

Veiksmažodis turi tris nuosakas:

- **tiesioginę** – *gina, bėgo, nešasi, miegojo*.
- **tariamąją** – *eičiau, eitum, eitume; eity, nešty, laukty*.
- **liepiamąją** – *eik, nešk, eikite, neškite*.

5.2 Veiksmažodžių laikai ir nuosakos

1. Parašykite paveikslėliuose esančių veiksmų pavadinimus pagal pateiktą pavyzdį: *maišo, maišė, maišydavo, maišys, maišytų, temaišo*.

2. Perskaitykite lietuvių liaudies pasakos ištrauką. Raskite veiksmažodžius ir juos nuspalvinkite:

- 5 esamojo laiko – žaliai;
- 5 būtojo kartinio laiko – raudonai;
- 2 būtojo dažninio laiko – mėlynai;
- 3 būsimojų laiko – geltonai.

Du broliai

Paupy buvo trobelė, joje gyveno senelis ir senelė; nieko jie daugiau neturėjo, tik vieną kalytę. Vasarą senelis su senele žuवादavo, žiemą senelis eketėje blizgiaudavo, senelė namie verpdavo. Vieną kartą senelis, sugrįžęs iš žūklės, rado gimusius du sūnus. Pradžiugo senelis ir sako:

– Užauklėsime sūnelius, bus medžiotojai!

Praėjus kiek metų, užaugo labai gražiai abu broliai ir buvo labai panašūs vienas į kitą. Jų prašomas, nupirko tėvas abiem po kumeliuką ir išleido į pasaulį laimės ieškoti. Išjojo per laukus, per miškus ir prijojo kryžkelę, o kryžkelėj augo pušis. Sustojo broliai ir kalbasi:

– Kad mes josime abu drauge, tai nieko gero nesužinosime; jokime vienas vienu, kitas kitu keliu.

Taip susitarę, įkišo į pušį abu po peilį ir sukalbėjo: katras pirma sugrįš į tą vietą, tuoj pažiūrės vienas kito peilį. Jeigu katro peilis bus surūdijęs, tai tas bus jau miręs. Paskui atsisveikino abu ir nujojo: vyresnis į dešinę, o jaunis į kairę.

Vyresnis bejodamas sutiko kiškį ir norėjo jį nušauti, bet kiškis prašneko:

– Nešauk manęs: kai tau atsitiks kokia nelaimė, aš padėsiu.

Bernaitis pasigailėjo kiškio, o šis dabar sekė paskui jį.

Toliau jodamas, sutiko vilką. Norėjo jį nušauti, bet ir tas prašėsi, kad nešautų, žadėdamas pagelbėti. Jaunikaitis jo pasigailėjo, tai ir vilkas paskui jį sekė. Šitaip sutiko toliau ir liūtą, ir mešką. Jie irgi žadėjo jaunikaičiui padėti ir sekė jam iš paskos.

Po kiek laiko prijojo miestą ir pamatė, kad visas miestas gedulu aptaisytas ir žmonės gedulingai apsilvkę. Jaunikaitis, norėdamas sužinoti, dėl ko šitas gedulas, paklausė kerdžių, šalia kelio galvijus ganantį. Tas atsakė, kad esanti karalaitė paskirta devynkalviui slibinui, akmeniniam urve gyvenančiam. Mat jis kasmet reikalaujamas vieno žmogaus praryti, dėl to meta tokius pagaliukus, kam teks eiti slibinui į nasrus. Šiomet išmetė karalaitė, dėl to visas miestas ir žmonės, jos gailėstaudami, apsidengė gedulu...

5.2 Veiksmažodžių laikai ir nuosakos

3. Išasmenuokite veiksmažodžius *dainuoti, statyti, žiūrėti, skaityti* esamuoju, būtoju kartiniu, būtoju dažniniu ir būsimoju laikais.

ESAMASIS LAIKAS

Vienaskaita

Daugiskaita

Aš _____ Mes _____
Tu _____ Jūs _____
Jis, ji _____ Jie, jos _____

BŪTASIS KARTINIS LAIKAS

Vienaskaita

Daugiskaita

Aš _____ Mes _____
Tu _____ Jūs _____
Jis, ji _____ Jie, jos _____

BŪTASIS DAŽNINIS LAIKAS

Vienaskaita

Daugiskaita

Aš _____ Mes _____
Tu _____ Jūs _____
Jis, ji _____ Jie, jos _____

BŪSIMASIS LAIKAS

Vienaskaita

Daugiskaita

Aš _____ Mes _____
Tu _____ Jūs _____
Jis, ji _____ Jie, jos _____

5.2 Veiksmažodžio laikai ir nuosakos

4. Parašykite veiksmažodžių bendratis (ką veikti?).

Šluoja – šluoti

Dainuoja –

Eina –

Žiūri –

Važiuoja –

Žaidžia –

Slidinėja –

Čiuožia –

Kepa –

Prausia –

Laka –

Dėlioja –

Meta –

5. Parašykite veiksmažodžius nurodytu laiku ir asmeniu.

Kartą vyresnysis brolis nei iš šio, nei iš to (**išardyti** – būt. k. I. III asm.) _____ sienas, (**išmėtyti** – būt. k. I. III asm.) _____ spąstus pelėms gaudyti. Mažasis apstulbęs (**žiūrėti** – būt. k. I. III asm.) _____, pagaliau (**neištverti** – būt. k. I. III asm.) _____ ir (**pravirkti** – būt. k. I. III asm.) _____, paskui (**pagrasyti** – būt. k. I. III asm.) _____ apskūsiąs tėvui. Tėvas mat visuomet jį (**užtarti** – būt. d. I. III asm.) _____, kartais neleisdamas vyresniam vaikui nė pasiteisinti. Tačiau šįkart mažasis (**abejoti** – būt. k. I. III asm.) _____, ar taip (**būti** – būs. I.) _____ ir dabar. Tikriausiai (**kliūti** – būs. I.) _____ abiem. Todėl skūstis nė (**negalvoti** – būt. k. I. III asm.) _____, tik grasė. O, kai gąsdinimas (**nepadėti** – būt. k. I. III asm.) _____, (**imti** – būt. k. I. III asm.) _____ įrodinėti, kad daugiausia (**darbuotis** – būt. k. I. III asm.) _____ jis, kad vyresnysis neturįs teisės taip elgtis.

Pagal Bronių Radzevičių